

Pot sprejemanja strokovnih priporočil in kliničnih smernic

An approach to adopting professional recommendations and clinical guidelines

Ksenija Geršak, Maja Šoštarič, Radko Komadina, Franc Strle, Zlatko Fras

1. Uvod

Z novimi znanji o etiologiji in patogenezi, z novimi preiskovalnimi metodami in možnostmi zdravljenja smo zdravniki nenehno izpostavljeni dejstvu, da lahko na tej podlagi bolnike z isto boleznijo obravnavamo drugače oziroma še bolje. V procesu odločanja nam pri tem pomagajo informacije, ki so zbrane v različnih gradivih in podprte s trdnimi dokazi na spoznanjih medicine, temelječe na izsledkih (*angl.* evidence-based medicine).

V preteklih dveh desetletjih smo pričča skokovitemu povečanju zanimanja za oblikovanje in publiciranje smernic, priporočil in stališč. Zaradi različnih opredelitev in različnega načina njihovega sprejemanja je Glavni strokovni svet Slovenskega zdravniškega društva (SZD) imenoval delovno skupino, da je pripravila usklajeno besedilo o poti sprejemanja strokovnih priporočil in kliničnih smernic.

Predlog je SZD poslal v obravnavo Zdravstvenemu svetu Ministrstva za zdravje Republike Slovenije št. 18–18/1 z dne 30.1.2018. Člani Zdravstvenega sveta so predlog obravnavali na redni seji dne 7.3.2018 in sprejeli sklep št. 0130–24/2018/4, da podpirajo »Predlog poti sprejemanja strokovnih priporočil, kliničnih smernic in nacionalnih smernic.«

V Uvodniku predstavljamo usklajeno in potrjeno poimenovanje strokovnih besedil in njihovo pot sprejemanja.

2. Opredelitev pojmov

Področje poimenovanja različnih strokovnih besedil je bilo do sedaj neenotno. Zato smo pregledali in analizirali izrazoslovje v slovenskem prostoru in ga uskladili z veljavnimi mednarodnimi opredelitvami (1-5).

2.1. Stališče (*angl.* position statement, position paper) je strokovno besedilo, zasnovano na ugotovitvah znanstvenoraziskovalnega dela.

Klinična stališča so mnenja uradnih predstavnikov strokovnih medicinskih združenj ali zdravniških stanovskih organizacij in niso v celoti pripravljena po standardnih, uveljavljenih merilih sistematičnega pregleda in vrednotenje dokazov.

2.2. Priporočilo (*angl.* recommendation, consensus statement) je strokovno besedilo, zasnovano na ugotovitvah znanstvenoraziskovalnega dela.

Strokovna priporočila so usklajena, soglasna stališča uradnih predstavn-

kov strokovnih medicinskih združenj ali zdravniških stanovskih organizacij, ki praviloma temeljijo na že obstoječih nacionalnih ali mednarodnih kliničnih smernicah. Pripravljena so po standardnih uveljavljenih merilih s konsenzom strokovnjakov, vendar ne vsebujejo sistematičnega pregleda domače strokovne literature z dokumentiranim vrednotenjem dokazov.

2.3. Klinične smernice (*angl.* guideline, clinical practice guideline) so strokovno besedilo, zasnovano na ugotovitvah znanstvenoraziskovalnega dela.

Klinične smernice so stališča uradnih predstavnikov strokovnih medicinskih združenj ali zdravniških stanovskih organizacij in so v celoti pripravljene po standardnih uveljavljenih merilih (1,6,7). Nastanejo z uporabo sistematičnega in v celoti dokumentiranega postopka, na osnovi najvišje možne stopnje kakovosti dokazov, ki jih imamo v določenem trenutku na voljo. V vseh fazah oblikovanja in udejanjanja smernic moramo zagotoviti večdisciplinarno sodelovanje različnih strokovnjakov in drugih zainteresiranih predstavnikov, praviloma tudi predstavnikov organizacij bolnikov.

Slovenske klinične smernice praviloma sledijo že obstoječim, visoko kakovostnim mednarodnim smernicam. Prilagojene morajo biti za uporabo v Sloveniji. Vsebovati morajo tudi sistematični pregled mednarodne in domače strokovne literature z dokumentiranim vrednotenjem dokazov.

3. Pot sprejemanja

Klinične smernice, strokovna priporočila in stališča pripravijo delovne skupine v okviru strokovnih združenj, društev in sekcij, ki so organizirane v Zvezi društev – Slovensko zdravniško društvo (Slika 1).

Pripravljeno in recenzirano strokovno besedilo potrdijo na ustreznem strokovnem srečanju strokovna združenja, društva ali sekcije. Predstavniki delovne skupine ga v naslednjem koraku predstavijo Strokovnemu svetu za določeno strokovno področje. Strokovni sveti SZD imajo, po 10. členu Pravilnika o sestavi in delovanju Strokovnih svetov SZD, pristojnost za usklajevanje in dokončno oblikovanje kliničnih, strokovnih smernic za posamezno strokovno področje.

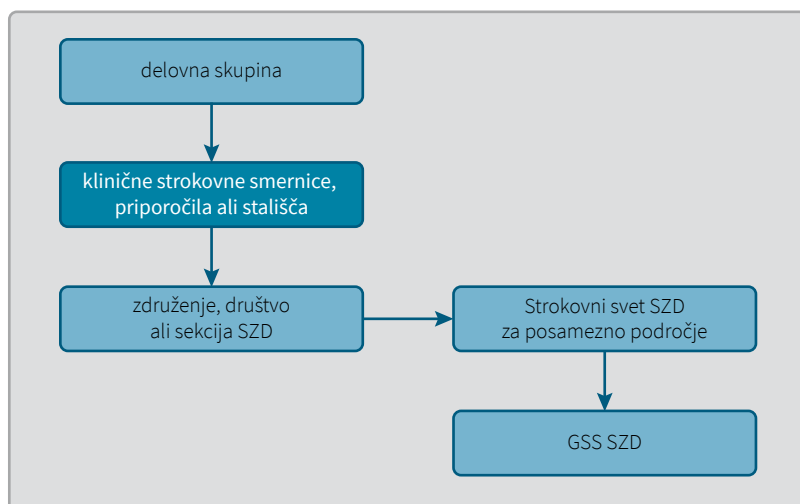
Po potrditvi na ustreznem Strokovnem svetu SZD za posamezno področje so klinične smernice, strokovno priporočilo ali stališče obravnavani in dokončno potrjeni na Glavnem strokovnem svetu SZD. S sklepom Glavnega strokovnega sveta SZD je predlagano strokovno besedilo lahko objavljeno v Zdravniškem Vestniku, osrednji in uradni strokovni reviji SZD.

Tako potrjene in sprejete klinične smernice in strokovna priporočila predsednik SZD posreduje v vednost Zdravstvenemu svetu Ministrstva za zdravje RS.

4. Pot sprejemanja nacionalnih smernic kot strokovna osnova nacionalnih zdravstvenih programov

Nacionalne smernice so klinične smernice ali strokovno priporočilo, ki vsebuje tudi ekonomsko oceno virov (kadrov, opreme in prostorov), logistično ali organizacijsko izvedbo in obvladovanje tveganj. Ekonomsko oceno virov pripravi delovna skupina za smernice v sodelovanju strokovnjakov ustreznih strok (zdravstvena ekonomika, javno zdravje idr.).

Nacionalne smernice kot osnovo nacionalnih zdravstvenih programov (po poprejšnji obravnavi in potrditvi ustre-

Slika 1: Pot sprejemanja strokovnih priporočil in kliničnih smernic v okviru nacionalno reprezentativnih strokovnih združenj oziroma sekcij.

znega Razširjenega strokovnega kolegija) obravnava in potrdi Zdravstveni svet Republike Slovenije.

Zdravstveni svet oceni vsebino smernic s stališča izvedljivosti, enakomernega razvoja vseh strok in načela enake dostopnosti. V skladu z 9. členom svojega poslovnika, Zdravstveni svet po obravnavi predloženega gradiva:

- oblikuje stališče, priporočilo ali sklep h gradivu in po potrebi naroči predlagatelju, da ga dopolni v skladu s stališči, priporočili in sklepi, sprejetimi na seji;
- odloži razpravo o gradivu, če ugotovi, da je zaradi dopolnitev potrebna ponovna obravnava na seji;
- imenuje dodatne strokovnjake ali skupino, ki naj v določenem roku v sodelovanju z delovno skupino za smernice dopolni gradivo s stališči, sprejetimi na seji, ali
- gradivo zavrne.

5. Zaključek

Procesi oblikovanja, uvajanja, uporabe ter obdobjnega pregledovanja in dopolnjevanja strokovnih stališč in priporočil, še zlasti pa smernic, predstavljajo krogotok medsebojno povezanih in odvisnih, komplementarnih aktivnosti za prenos znanstveno-raziskovalnih spoznanj v klinično prakso, vzpostavitev in spremljanje standardov obravnave in promocijo klinične odličnosti. Osnovni in končni cilj je kar najvišji standard kakovosti obravnave bolnikov in izboljševanje izidov zdravstvene oskrbe.

Po mednarodnih izkušnjah je za uspešnost spreminjanja obnašanja v klinični praksi ključna »lokalnost« procesov uvajanja priporočil/smernic, zato bomo morali tudi v Sloveniji njihovo dokončno, lokalno uvedbo in uporabo zelo skrbno, premišljeno in dosledno pospeševati in spodbujati (8).

Če želimo v Sloveniji zares narediti odločen sistemski korak v smeri zagotavljanja in izboljševanja kakovosti ter kliničnih izidov zdravstvene obravnave je razumno in utemeljeno, da čimprej udejanimo sicer že poldrugo desetletje predlagani projekt ustanovitve nacionalnega »Inštituta za zagotavljanje kakovosti zdravstvene oskrbe« (9). V njegovih okvirih smo s konsenzom vseh relevantnih partnerjev, strokovnih in poklicnih združenj, univerzitetnih kliničnih centrov, zdravstvenih zavarovalnic in resornega ministrstva predvideli tako oddelek za smernice, a tudi spremljanje in vrednotenje iz njih izhajajočih kliničnih kazalnikov kakovosti.

Hkrati najavljamo, da bo priprava kliničnih smernic, strokovnih priporočil in stališč glavna tema letošnje skupščine SZD.

V tekoči številki Zdravniškega vestnika pa lahko preberete tudi razpravo o njihovem pomenu in pravnem statusu (10).

Citirajte kot/Cite as: Geršak K, Šoštarčič M, Komadina R, Strle F, Fras Z. Pot sprejemanja strokovnih priporočil in kliničnih smernic. Zdrav Vestn. 2018;87(7–8):307–10.

DOI: 10.6016/ZdravVestn.2860

Literatura

1. Graham R, Mancher M, Wolman DM, Greenfield S, Steinberg E. Clinical Practice Guidelines We Can Trust. Washington: The National Academies Press; 2011.
2. Ingravallo F, Dietrich CF, Gilja OH, Piscaglia F. Guidelines, clinical practice recommendations, position papers and consensus statements: definition, preparation, role and application. *Ultraschall Med.* 2014 Oct;35(5):395–9.
3. Jacobs C, Graham ID, Makarski J, Chassé M, Fergusson D, Hutton B, et al. Clinical practice guidelines and consensus statements in oncology—an assessment of their methodological quality. *PLoS One.* 2014 Oct;9(10):e110469.
4. De Boeck K, Castellani C, Elborn JS; ECFS Board. Medical consensus, guidelines, and position papers: a policy for the ECFS. *J Cyst Fibros.* 2014 Sep;13(5):495–8.
5. Geršak K, Fras Z, Rems M. Ali vemo, kakšne morajo biti dobre klinične smernice? *Zdrav Vestn.* 2016;85(1):6–14.
6. Advancing the science of practice guidelines. Resource Centre. Hamilton: Canadian Institutes of Health Research. [updated 2018 June 14; cited 2018 Jul 7]. Available from: <http://www.agreetrust.org>
7. Brouwers MC, Kho ME, Browman GP, Burgers JS, Cluzeau F, Feder G, et al.; AGREE Next Steps Consortium. AGREE II: advancing guideline development, reporting and evaluation in health care. *CMAJ.* 2010 Dec;182(18):E839–42.
8. Fras Z, Robida A, Brubnjak-Jevtič V, Rems M, Jug B, Kersnik J, et al. Priročnik za smernice. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje; 2003. p. 1–32.
9. Robida A, Yazbeck AM, Kociper B, Mate T, Marušič D. Nacionalne usmeritve za razvoj kakovosti v zdravstvu. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje RS, 2006. p. 55–56.
10. Popovič B. Pomen in pravni status priporočil in smernic. *Zdrav Vestn.* 2018;87(7–8):365–77.